

# VISUOMENĖS SVEIKATOS KOALICIJA ALKOHOLIO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO PROCESĖ 2007–2011 METAIS

**Remigijus Civinskas, Darius Giedraitis**

*Vytauto Didžiojo universitetas*

## **Anotacija**

2007–2011 metais vyko aktyvūs alkoholio politikos formavimo, teisėkūros kaitos procesai, tad šiame straipsnyje analizuojama, kaip keitėsi Lietuvos visuomenės sveikatos koalicijos veikla politikos lauke analizuojamuoju laikotarpiu. Tyrimui konceptualizuoti taikytos advokataujančių koalicijų modelio koncepcijos. Metodologijos pagrindu pasirinktas kokybinis tyrimas, derinant jį su dokumentų analize. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad 2006–2007 m. pradėjusi telktis visuomenės sveikatos koalicija galutinai struktūravosi alkoholio politikos lauke 2011–2012 m. Lietuvos visuomenės sveikatos koalicijos sutelkimą nulėmė nuoseklus lyderio veikimas ir tinkama komunikacija. 2011 m. susiformavo plati alkoholio pramonės koalicija, lėmusi konfliktą tarp visuomenės sveikatos ir alkoholio pramonės koalicijos. Šia koalicija siekta liberalizuoti alkoholio reklamą ir jai tai pavyko 2011 m. pabaigoje. Nepaisant to visuomenės sveikatos koalicija sėkmingai įgyvendino savo strateginius tikslus – sustiprino ir sutelkė plačią koaliciją, kurdama alkoholio politiką ir ją griežtindama sėkmingai pasitelkė mokslinius įrodymus, jais pagrįsdama savo pozicijas ir siekdama strateginių tinklų.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: alkoholio politika, advokacijų koalicijos modelio teorija, visuomenės sveikatos koalicija, nevyriausybinių organizacijų.

## **Abstract**

The years 2007 to 2011 were years in the active formation of alcohol politics and its changes in the creation of legislation. Therefore, this article is aimed at analysing the policy changes in the field of the Lithuanian Public Health Coalition during the period under analysis. The concept of the advocative coalition model was invoked in order to conceptualise the study. A qualitative survey was chosen as a methodological basis, in compliance with the documents analysed. The results of the study reveal that in 2006 and 2007, the structuring of the public health coalition in the field of alcohol policy began, and finalised at the end of 2011. After gathering together, the Public Health Coalition finally took shape in the field of alcohol policy in 2011 and 2012. In 2011, a broad coalition was formed, leading to a major conflict between the Public Health Coalition and a coalition of the alcohol industry. The latter sought to liberalise alcohol advertising, and succeeded in achieving this aim at the end of 2011. Nonetheless, the Public Health Coalition achieved its aims by strengthening and mobilising a broad coalition, and employing scientific evidence to support its position, thus achieving its strategic goals in alcohol policy.

KEY WORDS: alcohol policy, advocacy coalition, model theory, Public Health Coalition, non-governmental organisations.

DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v88i1.2499>

## **Įvadas**

Alkoholio politikos procesas yra išskirtinis dinamikos, veikėjų ir srities / lauko struktūros konflikto ypatumų aspektais. Kaip rodo moksliniai tyrimai, verslo ir visuomenės sveikatos veikėjai, susitelkę į oponuojančias koalicijas, siekia paveik-

ti sprendimų priėmėjus, remdamiesi skirtingais įsitikinimais ir interesais (Lesch, McCambridge, 2020; McCambridge ir kt., 2018; Hawkins, Holden, 2014; Butler ir kt., 2017; Kaskutas, 2004; Katikireddi ir kt., 2014). Dažnai susibūrę veikia verslo „advokatai“ (alkoholio verslo lobistai, asociacijų atstovai, remiantys kitų pramoninių atstovų – reklamos ir informacijos medijų, mažmeninės prekybos ir kiti) (McCambridge ir kt., 2018). Blaivybę propaguojančios organizacijos (įvairios religinės, socialinės, politinės pakraipos organizacijos) burdavosi į judėjimus ir tapdavo pastebimu politikos lauko veikėju jau XIX a. (Tamutiene, 2021; Butler ir kt., 2017). Kita vertus, alkoholio politikos lauke dažnai kolektyviai veikia ir šiuolaikiniai visuomenės sveikatos advokatai, kurių koordinatoriais, lyderiais yra visuomenės sveikatos mokslininkai, profesionalūs NVO darbuotojai, kiti medikai (Lesch, McCambridge, 2020; Kaskutas, 2004; Thom ir kt., 2016; Severi, 2020).

Telktis NVO skatindavo liberali alkoholio politika ir jos išlaikymą remiantis alkoholio verslas bei dalis politikų (dažniausia liberalai, kartais ir kitų ideologinių pakraipų politikai). Kita vertus, susitelkus padidėdavo advokacijų veiksmingumas (aiškesnė strategija, veiksmingesni taktiniai sprendimai, advokacijų koordinavimas, viešosios politikos mokymasis kartu) (Lesch, McCambridge, 2020). Visuomenės sveikatos advokatai (siekdami sumažinti alkoholio vartojimo keliamą žalą) įtikinėjo ir siūlė įvesti alkoholio politikos kontrolės priemones, kurios susijusios su alkoholio prekybos, reklamos ribojimais, akcizų mokesčių įvedimu ar jų didinimu.

Žvelgiant į Vakarų šalių alkoholio politikos proceso tyrimų lauką galima pastebėti, kad visuomenės sveikatos koalicijų (toliau – VSK) tyrimų nėra gausu. Tai lėmė keli veiksniai. Pirma, alkoholio politikos tyrimus daugiausia atlieka visuomenės sveikatos specialistai, sociologai, psichologai, o politikos mokslininkų nėra daug (Lesch, McCambridge, 2021a). Visuomenės sveikatos ir kitų socialinių mokslų atstovus mažiau domina alkoholio politikos proceso tyrimai. Jie labiau susitelkia į aptariamą viešosios politikos priežastis, rezultatus ar poveikius. Antra, ne visose šalyse veikia stiprios VSK. Vis dėlto pastaraisiais metais pasirodė eilė viešosios politikos tyrinėtojų (paminėtini Jorko universiteto mokslininkai Matthew’u Lesch’as ir Jim’as McCambridge’as), kurie šį reiškinį nagrinėja iš politikos mokslų konceptualių ir metodologinių prieigų (Lesch, McCambridge, 2020).

Lietuvos alkoholio politikos procesas VSK įsitraukimo, indėlių ir poveikių aspektais beveik netyrinėtas. Tiesa, inžinierius ir rašytojas Jonas Kačerauskas aprašė bei nagrinėjo Lietuvos blaivybės sąjūdžio, paskirų organizacijų veiklą ir NVO lyderių indėlius (istoriniai aspektai ir veiklos kryptys iki 2013 m., žr. Kačerauskis, 2013). Vis dėlto ši aprašomoji studija į politikos procesą ir NVO advokacijų genėžę ar veiklą giluminę analizę nesutelkta. Šioje apžvalginio pobūdžio knygoje neaptarti kai kurių svarbių organizacijų indėliai ir t. t.

Šiame straipsnyje bus aiškinamasi, kaip keitėsi Lietuvos VSK, veikdama alkoholio politikos lauke 2007–2011. Tyrimui konceptualizuoti pasitelktos advokataujančių koalicijų modelio koncepcijos ir jomis remiantis keltos kokybinio tyrimo problemos: 1) ištirti, kaip paskiros NVO ir jas palaikantys politikai būrėsi į koaliciją (santykinai tyrime ji įvardyta kaip visuomenės sveikatos koalicija) ir dalyvavo politikos procese, veikiami alkoholio socialinės žalos įsitikinimų; 2) išstudijuoti skaudžių įvykių, surezonavusių visuomenėje (smurtiniai išgėrusių asmenų nusi kaltimai prieš vaikus ir suaugusius), poveikį alkoholio politikos proceso kaitai.

Šis tyrimas sutelktas į Lietuvos alkoholio politikos proceso pradžios stadijas ir veikėjų (daugiausia susitelkta ties VSK, kartu nagrinėjami politikų, alkoholio pramonės, kitų verslų veikėjų, vykdomosios valdžios institucijų vaidmenys) vaidmenis jame. Dėl alkoholio žalos geriančiojo aplinkiniams (toliau – AŽGA) prieigos didžiausias dėmesys skiriamas NVO, susitelkusių į VSK, vaidmenims. Lietuvos alkoholio politikos procesas nagrinėjamas temišškai. Metodologijos pagrindu pasirinktas kokybinis tyrimas, derinant jį su dokumentų analize.

## 1. Advokacijų koalicijos modelio teorija

Advokacijų koalicijos modelio teorija numato, kad viešosios politikos veikėjai suformuoja koalicijas viešosios politikos laukuose. Susigrupavę į koordinuotai veikiančias koalicijas (jos pagrįstos bendra viešųjų politikų įsitikinimų sistema) jie siekia paveikti sprendimų priėmėjus ir pakeisti nusistovėjusią viešosios politikos kryptį (Jenkins-Smith ir kt., 2014). Ši teorija mokslininkui suteikia lankstumo. Advokacijų koalicijos modelis teoretikai aiškina (tai įrodyta empiriniais tyrimais), kad dažnai koalicijos ne tik konkuruoja, bet ir konfliktuoja (Sabatier, Weible, 2019; Sabatier, Weible, 2007). *Viešosios politikos veikėjų koalicijos sąvoka* leidžia nagrinėti VSK koalicijų kompozicijas (kokie veikėjai sudaro, kaip jie keičiasi, kaip tai atitinka interesus ir alkoholio politikos įsitikinimus), bendrų išteklių naudojimą ir veikimą skirtinguose formatuose (debatuose, advokacijų akcijose, teisėkūros procese, pozicijų komunikacijoje ir t. t.). Ne mažiau svarbu nagrinėti, kaip vykdomas veiklų koordinavimas (kas koordinuoja ir kaip tai vykdoma). Koordinuotas ir ilgalaikis koalicijų veikimas yra veiksmingo kolektyvinio veiksmo viešosios politikos procese pagrindas (Sabatier, Weible, 2019).

Advokacijų koalicijų teoriją galima naudoti pozityvistinėje prieigoje, remiantis prielaida, kad oponuojančios (santykinai galima pavadinti *blaiivybės*) koalicijos disponuoja žinojimu (tiek moksliniu, tiek praktiniu) (Ritter ir kt., 2018). Viena iš taikomos teorijos prielaidų – oponuojančios koalicijos veikia oponuodamos (viena iš jų tampa dominuojanti kitos atžvilgiu, jų sąveikai būdingas tam tikras konflikto

lygis) viena kitai ir taip (dažniausia konkuruodamos) veikia sprendimų priėmėjus (Jenkins-Smith ir kt., 2014). Ši teorinė prielaida dažnai tikrinta empiriniais tyrimais. Vis dėlto daugeliu atvejų alkoholio politikos proceso tyrinėtojai susitelkė ties vienos koalicijos tyrimais (t. y. VSK arba alkoholio pramonės koaliciją), tuo tarpu kitos koalicijos poveikiai nagrinėti tam tikruose kontekstuose (Lesch, McCambridge, 2020; McCambridge ir kt., 2018, Butler ir kt., 2017; Kaskutas, 2004). Taigi rengiamame tyrime bus susitelkta ties VSK veikimo nagrinėjimu, kartu bus atsižvelgta į APK vaidmenį ir alkoholio lauko institucinius veikėjus. Jų vaidmenys bus nagrinėjami kaip tam tikras papildomas kontekstinis veiksnys.

## 2. Tyrimo metodologija

Šiame tyrime pasitelkta kokybinio tyrimo prieiga. Kokybinio tyrimo metodas dažnai taikomas nagrinėjant viešųjų politikos procesų analizę ir yra bene pagrindinis kai kurioms teorinėms prieigoms (Weible, Workman, 2022). Jis derinamas su pasirinktais teoriniais konceptais (Zohlnhöfer ir kt., 2022; Henry ir kt., 2022). Kokybinio tyrimo metodo pasirinkimas priimtinas, nes tyrimų dalyvių požiūrius leidžia suprasti iš skirtingų profesinių, socialinių įsitraukimo į advokacijas kontekstų. Kita vertus, nagrinėjami reiškiniai ir teorinės prieigos lėmė individualios interviu ir dokumentų analizės derinimą. Atliekant tyrimus susitelkta ties informantų nuomonėmis, patirtimis, istorijomis, informacija, kuri buvo susijusi su jų ilgalaikiu veikimu alkoholio politikos procesuose. Tai nulėmė tyrimo objektas – alkoholio politikos proceso kaita. Kita vertus, tyrime gilintasi į trumpalaikį alkoholio politikos pokyčių momentą (2011 m. alkoholio politikos kaitos atvejis). Analizuojant alkoholio politikos veikėjų nuostatas, požiūrius ir veikimą atlikti iš dalies struktūruoti interviu. Tyrimui pasirinktas tikslinis imties sudarymas. Pagrindinis būdas – teorijos pagrindu sukonstruotas imties sudarymas (angl. *theoretical – construct samples*) (Zohlnhöfer ir kt., 2022; Hawkins, McCambridge, 2019). Sudarant respondentų žemėlapi (informantų planą) atsižvelgta į dalyvavimo faktus, kurie nustatyti, remiantis ankstesniais projekte dalyvaujančių mokslininkų tyrimais. Informacija surinkta organizacijų interneto puslapiuose, dokumentuose, kurie patvirtina dalyvavimą (koalicijas įvirtinantys dokumentai, dalyvavimas teisėkūros procese ir t. t.). Atliekant atranką, pirmiausia atsižvelgta į dalyvavimo formuojant Lietuvos alkoholio politiką kriterijus ir juos atliepiančius vaidmenis.

Pagal šiuos kriterijus skirtos penkios informantų grupės (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Kokybinio tyrimo informantai, alkoholio kontrolės politikos veikėjai

| Politikos veikėjai – NVO atstovai, VSK nariai, partneriai palaikantys ar nedalyvaujantys koalicijoje, tačiau veikiantys politikoje | Politikai (priklausantys kelioms skirtingoms politinėms partijoms), įsitraukę į koalicijas ir palaikantys VSK ar esantys partneriai | Alkoholio politikos „tarpininkai“ – valstybės institucijų atstovai (institucijų vadovai, tarnautojai, dalyvaujantys formavimo procese) | Politikai (priklausantys kelioms skirtingoms politinėms partijoms), palaikantys alkoholio liberalizavimo politikos kryptį | Verslo asociacijų atstovai, registruoti lobistai |
|--|---|--|---|--|
| 13   | 7   | 7  | 3   | 6  |

Kokybiniame tyrime dalyvavo 36 informantai (dviejuose interviu buvo po du informantus). Kokybinis tyrimas atliktas 2021 m. kovo – gruodžio mėnesiais. Gauti duomenys analizuoti remiantis temine metodologija (Herzog ir kt., 2019; Braun, Clarke, 2006; Green, Thorogood, 2018).

Dokumentų analizė. Be interviu duomenų, remtasi ir kitais VSK veikimą atskleidžiančiais šaltiniais: bendri susitarimai ir pareiškimai, komunikacija medi-  
jai kt., viešosios politikos analizės ir stebėsenos dokumentai. Dokumentų analizė taikyta siekiant papildyti interviu duomenis, kurie susiję su VSK alkoholio poli-  
tikos įsitikinimų raiška. Dokumentai surinkti ir analizuoti tik transkribavus visus interviu. Trianguliacijos metodo taikymas leido nustatyti interviu duomenų ir vie-  
šosios politikos dokumentų spragas (apribojimus), taip išplečiant įvykių kontekstą (Green, Thorogood, 2018).

### 3. Kokybinio tyrimo rezultatai. Visuomenės sveikatos koalicijos formavimasis, profesionalizacija

Surinkti kokybinio tyrimo duomenys (derinant su dokumentine analize tran-  
guliacijos būdu) atskleidžia VSK veiklos interesus, tikslus ir taikomus advokacijų  
būdus. Atliekant kokybinį tyrimą informantų prašyta pasidalinti savo požiūriais į  
VSK įsitraukimą į alkoholio politikos procesus. Be to, prašyta pasidalinti bendra  
nuomone apie alkoholio vartojimo sukeltos socialinės žalos ir mokslinių įro-  
dymų panaudojimo advokacijose temų aktualumą NVO, veikiančioms alkoholio  
politikos lauke. Taip siekta išsiaiškinti, kiek moksliniai įrodymai ir socialinės žalos  
idėjos (veikiančios kaip alkoholio politikos įsitikinimai ar aktualijos, problemos)  
prisidėjo, paskatino pritraukti NVO ar kitus alkoholio lauko veikėjus. Šiuo atveju  
remtasi teorine prielaida, kad advokacijų koalicijos, siekdamos sustiprėti, pritrau-

kia atitinkamus veikėjus, tai vykdo koalicijos koordinatoriai tam tikruose forumuose, kur derinamos strategijos, taktikos, mokomasi viešosios politikos.

Mokslininkai, nagrinėjantys alkoholio politikos lauke veikiančias NVO, pastebi, kad jos veikė bendrame blaivybės sąjūdyje (Tamutienė, 2021; Kačerauskas, 2013). Pirmajame XXI a. dešimtmetyje blaivybės srityje veikiančias NVO koordinavo keli advokacijų forumai: Lietuvos blaivybės fondas, iš dalies M. Valančiaus blaivystės sąjūdis ir dešimtmečio pabaigoje iškilusi Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija (toliau – NTAKK). Pastaroji organizacija ilgainiui tapo pagrindine NVO advokatų koordinatorė. Ši organizacija pradėjo taikyti koalicijos stiprinimo ir advokacijų profesionalizavimo strategiją (Interviu su INF12; INF2; INF25; INF11; INF1; INF12). Tuo tarpu kitų organizacijų indėliai koordinuojant NVO laipsniškai mažėjo. Tad toliau šiame straipsnyje bus susitelkta ties VSK veikla, kurią koordinavo NTAKK.

Šioje vietoje svarbu pastebėti, kad profesionaliai veikiančios VSK formavimas prasidėjo blaivybės (šios politikos lauke veikiančios NVO) organizacijų santalkos pagrindu. Vėlesniuose etapuose ištraukdavo (dažniausia bendradarbiavimo advokacijos procese pagrindu) kai kurios valstybės įstaigos (dažnai ir individualiai veikiantys tarnautojai), Katalikų Bažnyčios institucijos ar pavieniai aktyvistai. Ne mažiau svarbi buvo ir VSK partnerystė su pavienėmis politikos jėgomis – politinėmis partijomis, paskiromis parlamento narių grupėmis ir pan. Plačios koalicijos kūrimo procesas buvo ilgalaikis, gana dinamiškas ir priklausomas nuo alkoholio politikos konteksto.

Kolektyvinio advokacijų veiksmo kūrimo procese pagrindiniai veikėjai (strategijos kūrimo, vadovavimo, koordinavimo, paramos pritraukimo, taktinių sprendimų rengimo vaidmenys) buvo NTAKK ir jo lyderiai. Jie inicijavo koalicijos kūrimą, išlaikymą ir, esant poreikiui (dėl alkoholio politikos kaitos aplinkybių), išplėtimą. Šios strategijos NTAKK vadovaujanti grupė laikėsi visą laikotarpį.

Pradiniame etape „blaivybės advokatai“ pasirinko savitą NVO sutelkimo strategiją ir organizacinį modelį. Ji turėjo įtraukti į bendradarbiavimą ne tik akademines (akademikų įsitraukimas, naudos iš darbo ir narystės tarptautinėse organizacijose), autoritetą turinčių medikų organizacijas, bet ir tas organizacijas, kurios jau seniai veikia blaivybės judėjime. Taip siekta integruoti mokslininkų, gydytojų ekspertinį žinojimą ir blaivybės srityje veikiančių judėjimo organizacijų patirtis, autoritetą.

Svarbu trumpai chronologiškai įvertinti skėtinės organizacijos formavimą. 2004 m. įvyko pirmasis NVO inicijuotas susitikimas, kur įkurta Nacionalinė tabako kontrolės koalicija, kaip asociatyvi organizacija, suvienijusi tabako ir iš dalies alkoholio vartojimo srityse veikiančias organizacijas (NTAKK, 2020). Dokumentų analizė atskleidė, kad skėtinę organizaciją siekta įkurti norint įsitraukti į tarptautinių organizacijų tinklaveiką (NTAKK tapo Baltijos šalių tabako ir alkoholio

kontrolės koalicijos įkūrėja 2008 m. lapkričio 20 d.) (NTAKK, 2021). NTAKK įsitraukimas į tarptautinius tinklus, glaudus bendradarbiavimas ir jo išnaudojimas tapo viena iš strateginės veiklos krypčių. Tai atskleidė nemaža dalis informantų (interviu su INF2; INF3; INF25).

2006 m. NTAKK turėjo daugiau kaip 20 narių. 2008 m. koalicija atnaujinta keičiant pavadinimą (pervadinta į Nacionalinę tabako ir alkoholio kontrolės koaliciją) ir išplečiant veiklos sritis. Tiksliau, koalicija savo veiklą sutelkė ties tabako kontrolės aktualijomis ir problemomis, alkoholio ir psichoaktyvių medžiagų klausimams skyrusi mažiau dėmesio (Pukinaitė, 2014).

Nagrinėjant koalicijos sudėtį pagal įsitraukusių organizacijų veiklos pobūdį (konkrečiau – veiklų sritis, socialinę-politinę įtaką ir galimus poveikius) galima pastebėti, kad jos sandara buvo įvairialypė (žr. 2 lentelę). NTAKK sutelkė tiek daliai visuomenės autoritetingas ir įtakingas blaivybės judėjimo organizacijas (pavyzdžiui, vyskupo M. Valančiaus blaivystės sąjūdį, Lietuvos blaivybės fondą), tiek socialiai ir politiškai svarias akademinės bei medikų profesines asociacijas. PSO biuro Lietuvoje narystė buvo ypač svarbi dėl daugelio priežasčių (prestižas, ekspertizė, politinės įtakos ir t. t.). Be to, NTAKK įtraukė nemažai organizacijų, kurios atstovavo jaunimui, vartotojams, priklausomiems asmenims ar net žalą patyrusiesiems. Nemažai šių organizacijų yra žinomos siauram ratui, tačiau keičiantis alkoholio politikai jų nariai aktyviai įsitraukdavo į advokacines veiklas (pavyzdžiui, 2007–2010 m. asociacija „Laisvas žmogus“; blaivybės draugija „Optimalistas“, Lietuvos blaivybės fondas ir kt.). Koalicijoje stebimas ir su Katalikų Bažnyčia susijusių organizacijų įsitraukimas. Tai leido sulaukti Bažnyčios paramos, kartu pagerino reputaciją.

Vėliau NTAKK organizacijos narių kompozicija keitėsi. VSK „evoliucijai“ įtakos turėjo alkoholio politikos įvykiai ir kontekstiniai veiksniai. Jie keitė tiek subsystemą, tiek ir NTAKK veiklos kryptis, būdus: 1) 2006–2008 m. liberalizuota Lietuvos alkoholio politika, tai įtraukė VSK į aktyvią advokacinę veiklą; 2) 2008 m. LR Seimas paskelbė Blaivybės metais, tai tapo veikimo paskata, sutelkė visuomenės ir politikų dėmesį, be to, 2008 m. Seimas priėmė nemažai alkoholio kontrolę įtvirtinančių (moksliškai pagrįstų) reguliavimo priemonių (Veryga, 2009; Paukštė ir kt., 2014; Miščikienė ir kt., 2020); 3) 2008 m. „politikos krypties posūkis“ buvo trumpalaikis. 2010–2011 m. oponuojančios jėgos (alkoholio pramonė ir ją palaikantys politikai) iškėlė į darbotvarkę taikomų kontrolės priemonių liberalizavimo klausimą. NVO ir partneriams teko vėl mobilizuoti pajėgumus ir turimus išteklius, siekti apginti tai, kas laimėta. Kita vertus, šie išoriniai įvykiai alkoholio politikos lauko nesukrėtė (nebuvo išorinis šokas, įvardijant teorinėmis P. Sabatier kategorijomis) ir tik iš dalies keitė alkoholio klausimų svarstymo darbotvarkes, šiek tiek pritraukė gyventojų ir sprendimų priėmėjų dėmesį (Sabatier ir kt., 1987).

2 lentelė. NTAKK narių grupės pagal pagrindinį veiklos pobūdį

| Organizacijos narės, partnerės   | 2011m. |             |
|--|--------|-------------|
|  | narės  | partnerės** |
| Akademinės (universitetų padaliniai, profesinės, studentų) ir mokslo tyrimų organizacijos                                    | 3      |             |
| Medikų ir psichologų asociacijos   | 1      | 2           |
| Blaivybės organizacijos ir fondai  | 2      |             |
| Vartotojams, pacientams ir žalą patyrusiems asmenims atstovaujančios / advokataujančios, paslaugas teikiančios organizacijos | 8      | 1           |
| Jaunimo organizacijos (blaivybės ir kitos atstovaujančios, vienijančios, teikiančios paslaugas)                              | 7      |             |
| Kitos  | 3      | 3           |
| Iš viso:   | 33     | 6           |

*Pastaba.* Organizacijos suskirstytos pagal veiklos pobūdį (tikslus, pagrindines veiklas, organizacijos formą ir kt.). Jų veikla nustatyta patikrinus prieinamus informacinius šaltinius (internetu puslapius, bendrą informaciją apie veiklas).

\*\* Organizacijos narės turi balsavimo teisę vidaus organuose, partnerės – stebėtojo. Lentelė sudaryta, remiantis NTAKK, 2012.

2010–2011 m. NTAKK mobilizavo, plėtė partnerystes su NVO ir palaikančiomis jėgomis. Be to, mokyta viešosios politikos bendradarbiaujant su tarptautinėmis organizacijomis, ekspertais. Pavyzdžiui, aktyviausiai įsitraukta į bendradarbiavimą su Šiaurės alkoholio ir narkotikų politikos (toliau – NORDAN) organizacija. Šiuo bendradarbiavimu pasinaudota dirbant dėl alkoholio reklamos apribojimų panaikinimo ir kitų aktualijų (2011 m. spalio 21–23 d. surengta metinė NORDAN konferencija Vilniuje, kur nutarta, kad šalys narės turi griežčiau drausti bet kokią alkoholio reklamą) (NORDAN, 2011; SAM, 2010; Interviu su INF2; INF3). Be to, kaip liudija kokybinio tyrimo dalyvių nuomonės, pati koalicija stiprėjo. NTAKK užmezgė partnerystės ryšius su Lietuvos sveikuolių sąjunga, kitomis NVO ir politinėmis jėgomis (Interviu su INF1; INF2; INF25).

### 3.1. Advokacijų taktikos

2008–2011 m. koalicija taikė šias pagrindines taktikas, atliepančias minėtas strategijas: 1) tiesioginis darbas su sprendimų priėmėjais (įvairiose politinėse institucijose), siekiant juos įtikinti keisti pozicijas, ilgainiui ir tikintis palaikymo; 2) aktyvi tinklaveika, siekiant pasinaudoti palankiais nusiteikusiais tarnautojais (vadinamaisiais viešosios politikos tarpininkais), jų įtraukimas į tinklaveiką; 3) simbolinė politika, taikant viešinti tinkamą komunikaciją (naudojimas paveikiomis žinutėmis, akcijomis ir simboliais), taip netiesiogiai siekiant paveikti ir sprendimų priėmėjus; 4) pasinaudojimas tarptautinėmis organizacijomis ir jų



teikiama parama, kaip komunikacijos ir pozicijos stiprinimo pagrindu (Interviu su INF2; INF3; INF25; INF1). NTAKK mokėsi iš užsienio kolegų ar eidama asmeninių bandymų, ieškojimų keliu. Tai iliustruoja apibendrinantis programinio pobūdžio tekstas.

A. Veryga, apibendrinamas NVO koalicijos patirtis ir kryptį, numatė tokias veikimo kryptis dalyvaujant tabako ir alkoholio politikoje: „Tabako ir alkoholio pramonės stebėseną; dalyvavimas Seimo komitetų posėdžiuose; susitikimai su Vyriausybės atstovais; protesto akcijos (prie Seimo, Vyriausybės, bažnyčių); dalyvavimas rengiant įstatymų pataisas; pilietinės pozicijos išsakymas raštu valstybės institucijoms; dalyvavimas televizijos ir radijo laidose, publikacijos spausdintoje ir internetinėje spaudoje (tuo metu koalicijai atstovauta Nacionalinėje sveikatos taryboje, Seimo sveikatos reikalų komitete) (Veryga, 2009). Šių taktikų taikymas priklausė nuo išteklių (laiko, energijos, reputacijos, visuomenės palaikymo ir kitų veiksnių) bei pokyčių alkoholio politikos subsistemoje (politikos pokyčiai, socialinės-ekonominės sąlygos, netikėtų įvykių poveikis).

Detali kokybinių tyrimų duomenų analizė patvirtino, kad NTAKK taikė kelias skirtingas taktikas:

„Buvo, bet mes visada turėjome tarp praktinio ir būtent mokslinio politikos elementų, ir skirtis, ji – gana didelė. Ir mūsų modelis yra iš esmės (...). Vėlgi dabartinis modelis skiriasi nuo to, kaip buvo anksčiau. Dabar mes esame labai susikoncentravę tik į tą mokslinę pusę, o, tarkime, 2010–2011 m. buvo draminių akcijų. Tarkime, man (...) teko, bet daugiau su tabaku, ir „mirėme“ prie „Phillips Morris“, (...). Mums svarbu buvo, kažkaip jaunystė, tai pasivolioti ant grindinio (Interviu su INF2).

Šis interviu epizodas atskleidė, kad pagrindinė strategija buvo susijusi su moksliniais įrodymais ir jų skirtingu taikymu, renkantis tinkamas taktikas. Šis interviu apibūdina ir simbolinės strategijos taikymą, ir atitinkamų veikimo būdų pasirinkimą. Svarbu pastebėti ir tai, kad daugelis informantų akcentavo jaunų žmonių įtraukimą arba įsitraukimą, siekiant paveikti sprendimų priėmėjus arba visą visuomenę:

„Aš bijau [dėl metų] sumeluoti, bet maždaug apie tą laikotarpį, tai mes labai aktyviai (...) Ir tas aktyvumas buvo labai didelis ir iš Blaivybės fondo, iš mūsų jaunimo organizacijos ir iš kitų organizacijų, kurie jungėsi su Blaivybės fondu ir taip pat lygiagrečiai su NTAKK (...). Tai vat, tas aktyvumas, ką jisai reiškia. Reiškia, vienas momentas, aktyvumas nuomonės reiškimu. Reiškiant nuomonę tais klausimais, argumentuotą nuomonę, siunčiant ją į institucijas ir dalinantis viešumoje, palaikant NTAKK kažkokius veiksmus ir kiek įmanoma šviečiant visuomenę: tinklapiuose dedant ten tą informaciją ir pan. Žinoma, jei ten kažkokie susitikimai vykdavo, būdavo kviečiami ir visuomenininkai. Paprastai, vat, iš mūsų organizacijos atstovai, visada jaunimas. Dalyvaudavo jauni žmonės, kuriems buvo ne tas pats, kaip čia situacija klostosi (...). Tai buvo tada, vat, ir Kepenio sveikuolių grupė. Jie irgi aktyviai

dalyvavo. Jie vaikščiojo visur, filmavo ir iš karto dėjo į Youtubą, o tai buvo nauja. Jie filmuodavo, paskui dėdavo į Youtubą akciją su tais Seimo nariais... (Interviu su INF12).

Šis interviu atskleidžia, kad VSK buvo keli tinklaveikos centrai (jie koordinavo veiklą), naudoti kiek skirtingam veikimui. Informantai pastebėjo, kad tokių taktikų taikymas sietas su alkoholio pramonės ir kelių palaikančių politikų veikimu (net keli informantai minėjo, kad aludarių asociacijos veikimas, investicijos į tiesioginį ir netiesioginį lobizmą skatino juos imtis naujų taktinių sprendimų) (Interviu su INF1; INF12; INF25; INF2).

Interviu duomenų analizė atskleidžia, kad A. Veryga (NTAKK prezidentas) tapo pagrindiniu koalicijos veikėju atlikdamas vadovavimo ir koordinavimo funkcijas (Interviu su INF12; INF1). Informantai pabrėžė, kad jis suburdavo ir nukreipdavo į VSK kolektyvinį veiksma atsiradus galimybėms. Taip VSK pavykdavo įveikti iškylančius sunkumus. Analizuojant nuomones ir pateikiamus faktus (daugiausia informantai minėjo 2010–2011 m. įvykius), galima pastebėti, kad jo veiklai skiriami laiko ištekliai ir asmeninis įsitraukimas mažino koordinavimo sandorių sąnaudas (jos būna nemažos, nes pavienės NVO į koaliciją buvo įsitraukusios skirtingu intensyvumu, ne visada derinti veiksmų planai ir pan.). Kita vertus, A. Veryga tikrai buvo ne vienas. Koalicijoje atsirasdavo ir šalutinių veikėjų, kurie atlikdavo specifinius vaidmenis – organizuodavo simbolines akcijas parlamente ar viešose vietose, bendravo su politikais, redakcijomis, žurnalistais dėl žinučių priėmimo ir t. t. Tokios viena kitą papildančios taktikos stiprino kolektyvinį veiksma, ypač alkoholio politikos pokyčių momentais, kai subsistemoje vykdavo jėgų pozicionavimas ir teko užimti gynybines pozicijas. Be to, nereikėtų pamiršti, kad partnerystės ryšiai siejo ir su šalutiniais (angl. *auxiliary*) partneriais – kai kurių valstybės įstaigų tarnautojais, įtakingais katalikų dvasininkais.

### 3.2. VSK koalicijos mobilizavimas priešinantis alkoholio reklamos draudimo liberalizavimui 2011 m.

VSK strategijų įgyvendinimą paaškina 2011 m. advokacijos kampanija, nukreipta prieš alkoholio reklamos liberalizavimą (AKĮ įstatymo pakeitimo projektas inicijuotas 2011 m. pavasarį skubos tvarka, Seimo posėdyje balsavimas vyko 2011 m. gruodžio 6 d.) (AKĮ pakeitimų projekto aiškinamasis raštas, LR Seimo posėdžio stenograma, 2011).

Alkoholio reklamos liberalizavimo klausimas inicijuotas verslo atstovų (susiūrė alkoholio, reklamos, žiniasklaidos pramonės) ir paremtas palaikančių politikų. Susitelkusi verslo koalicija iškėlė perteklinių ribojimų atlaisvinimų idėją, kaip viešosios politikos problema, vėliau ją įtraukė į politinę darbotvarkę. Būtinybė

panaikinti 2008 m. nustatytus apribojimus alkoholio reklamai pagrįsta keliais argumentais: draudimai prieš trejus metus priimti skubotai, nustatytas reguliavimas paliko spragų, kurios žalingos verslui. Rečiau verslo pramonių interesų gynėjai kalbėjo apie reklamos draudimo moralinę žalą piliečiams (aiškinta, kad valstybė nepasitiki jų atsakingo vartojimo samprata ir pan.). Teisėkūros iniciatyvos ėmėsi dešimties Seimo narių grupė ir parengė AKĮ pataisas (AKĮ pakeitimų projekto aiškinamasis raštas, 2011; Delfi.lt, 2011).

NVO santalka dinamiškai reagavo į alkoholio pramonės veiksmus ir juos palaikančių politikų sprendimus. Kaip atskleidė VSK organizacijų dokumentų ir komunikacijos žinučių analizė, VSK mobilizavosi 2011 m. gegužės mėnesio pabaigoje, iš karto po to, kai Seimo duomenų bazėje paskelbtas AKĮ įstatymo projektas su numatomomis pataisomis (NTAKK, 2011; NST, 2011). VSK advokacijos proceso flagmanu tapo NTAKK, jį palaikė ir kitos svarbios Nacionalinės sveikatos tarybos (toliau – NST) institucijos (formali atsakomybė ir svoris teisėkūros procese), pagrindinės NVO (Sveikuolių sąjunga, Vilniaus miesto Sąjūdžio taryba, Lietuvos blaivybės fondas, Vysk. M. Valančiaus blaivystės sąjūdis) (Interviu su INF1; INF12; INF25; Veryga, 2011; Pro Vita pranešimas, 2011). Apskritai į palaikymo tinklų ir aktyvią tinklaveiką įsitraukė ne viena dešimtis NVO. Po maždaug pusmečio bendru kreipimusi į prezidentę dėl Seimo patvirtintų AKĮ įstatymo pataisų vetavimo kreipėsi penkiasdešimt NVO (Pro Vita pranešimas, 2011). Po vėliau sekusiu NVO kreipimusi pasirašė 256 NVO (Veryga, 2011).

VSK pozicijas ir veiklą nulėmė ne tik siekis išsaugoti svarbią alkoholio politikos priemonę (reklamos ribojimus), bet ir aktyvus oponuojančios koalicijos veikimas pirmaisiais 2011 m. mėnesiais (Interviu su INF1; INF12; INF25). Kyla klausimas, kokią poziciją užėmė VSK. Bene geriausiai visų veikėjų siekius nusakė Nacionalinės sveikatos tarybos pozicija. Ši institucija kartu su NTAKK atstovavo blaivybės šalininkams Informacinės visuomenės plėtros komiteto posėdyje 2011-06-15, kuriame svarstomu klausimu išreikštos konfrontuojančių koalicijų pozicijos:

NST, atstovaudama ir glaudžiai bendradarbiaudama su mokslo ir visuomenės sveikatos institucijomis, savivaldybių ir visuomeninėmis organizacijomis, dirbančiomis sveikatinimo srityje, taip pat įvertindama išaugusį plačiosios visuomenės raštingumą sveikatos klausimais, nori įspėti, kad panašūs įstatymų projektai sulauks didelio šviesiosios visuomenės dalies pasipriešinimo ir atitinkamo politinio įvertinimo (NST, 2011; LR Seimo Informacinės plėtros komitetas, 2011).

Analizė atskleidžia, kad VSK koalicija išlaikė įsipareigojimus mokslo įrodymais pagrįstai alkoholio politikos strateginei veiklos kryptčiai. Kita vertus, ji neturėjo kitų išteklių, tad siekė paveikti visuomenę ir pasinaudoti alkoholio reklamos draudimo išsaugojimu advokacijos procese. 2011 m. balandžio mėn. rinkos

ir sociologinių apklausų įmonės RAIT atliktos apklausos duomenimis, 48,5 proc. Lietuvos gyventojų pritarė visiškam alkoholio reklamos uždraudimui, 43,3 proc. nepritarė (15min aktualijos, 2011). Šioje vietoje galima pastebėti, kad visuomenės palaikymas (ar pasitikėjimo raiškos) buvo vienas iš nedaugelio išteklių, kuriuo disponavo VSK. Vertinant konceptualiai, VSK naudojami kitais reikšmingais ištekliais – veiksminga lyderyste, moksliniais įrodymais ir žiniomis (Sabatier, Weible, 2007).

2011 m. rudenį įtampa alkoholio politikos lauke dar išaugo, o advokacijos ir lobizmo procesai tapo ypač dinamiški. Tuo metu VSK dalyviai alkoholio politikos procesą vaizdžiai apibūdindavo kaip „karą be taisyklių“, „kovą“. Suprantama, tokias vaizdžias metaforas jie taikė atsižvelgdami į sąveiką su verslo atstovais ir į oponentų veikimo priemones (Pro Vita pranešimas, 2011; Interviu su INF1; INF12).

Nagrinėjant politinio proceso faktus galima pastebėti, kad oponuojančios koalicijos aktyviai savo pozicijoms atstovavo Seimo komitetų posėdžiuose (Ekonomikos, Sveikatos reikalų, Informacinės visuomenės plėtros), kur svarstytos įstatymo pataisos (LR Seimo Informacinės plėtros komitetas, 2011; LR Seimo Ekonomikos komitetas, 2011; LR Socialinių reikalų komitetas, 2011). Teisėkūros procese NTAKK ir kelios remiančios organizacijos (NST, Lietuvos mokinių parlamentas, NTAKD) savo pasiūlymus dėl alkoholio reklamos draudimo pateikė išsamiai argumentuodamos mokslinių tyrimų įrodymais ir paremdamos kitais duomenimis atlikta analize (statistinių duomenų analize apie neigiamus reklamos liberalizavimo poveikius alkoholio politikos tęstinumui, įvairias žalas). Kokybinio tyrimo dalyviai pastebėjo, kad laikytasi susitarimų vadovautis A. Verygos rekomendacijomis ir moksliniais argumentais (Interviu su INF1; INF12).

Susitelkusi buvo ir oponuojanti alkoholio pramonės koalicija. Kaip minėta, ji buvo gana plati: centrinis veikėjas – alkoholio pramonė (netiesiogiai įsitraukė tarptautinė alaus gamybos korporacija, žinoma stipriųjų gėrimų gamintoja Lietuvoje ir alkoholio prekybos asociacija), konkrečiuose etapuose dalyvavo ir medijos, reklamos pramonės atstovai (LLRI politikos memorandumai, pateikti Seimo komitetams, LR Seimo Ekonomikos komitetas, 2011; Interviu su INF1; INF12; INF4). Apskritai alkoholio pramonės vadovaujama verslo pramonės koalicija gana veiksmingai atstovavo interesams ir skleidė alkoholio politikos įsitikinimus, jais paremtas žinutes.

Tai liudija aktyvus verslo dalyvavimas LR Seimo komitetuose 2011 m. rugsėjo mėnesį. Pavyzdžiui, Ekonomikos komitete svarstant galutines išvadas dėl AKĮ pataisų, susijusių su reklamos ribojimu (2011 m. rugsėjo 28 d.), dalyvavo keturių verslo asociacijų atstovai (tarp jų ir žymus lobistas, vienas verslo politikos stebėsenos ir analizės institutas, lobistas ir dviejų įmonių atstovai). Į politikos forma-

vimo procesą buvo įsitraukę ir kompetentingi verslo interesų gynėjai – Andrius Romanovskis (Lietuvos radijo ir televizijos asociacijos atstovas), Saulius Galaduskas (Lietuvos aludarių asociacijos vadovas) ir Žilvinas Šilėnas (LLRI) (LR Seimo Ekonomikos komitetas, 2011; Interviu su INF1; INF25). Kaip liudija interviu medžiaga, VSK jau pavasarį susidūrė su informacijos (arba viešosios politikos žinučių) sklaidos visuomenei problema. Pasak informantų, dauguma žiniasklaidos grupių nepriėmė viešų pranešimų (Interviu su INF1; INF25).

VSK, ieškodama išeičių, taikė kelias naujas taktikas: 1) žinučių skleidimas internete (socialiniuose tinkluose, „Youtube“ platformoje, tinklaraščiuose); 2) visuomenės mobilizavimas pasitelkiant simbolinę politiką ir protestus.

Moksliniai tyrimai atskleidė, kad naujų komunikacijos kanalų ir medijų naudojimas viešosios politikos procesuose gali stiprinti pozicijas subsystemose (Crow, Lawlor, 2016). Be to, naratyviniai elementai (įtikinamos istorijos ir pan.) sustiprina, integruoja pačią (veikia, kaip suliejantys „klijai“) koaliciją (Shanahan ir kt., 2018; Jones ir kt., 2014). Dalis interviu informantų gana plačiai pasakojo apie žinučių ir pasakojimų veiksmingumą renkantis naujus komunikavimo būdus:

Bet pirmiausiai buvo stipriai dirbama, kai buvo alkoholio reklamos atšaukimas. [...]Atsimenu, tuo metu jau artinosi toks dalykas: jeigu gali kažką – pergale išlaikyti ant kalno, tai tarsi yra lengviau. Jau tuomet, tuomet labai stipriai kovėmės. Ir mes labai stipriai stovėjom bendrai konsolidacijos klausimu. Mes pradėjom bruzdėti ir vienytis, vienytis. Aiškintasi, kas čia vyksta, kas čia vyksta, kas čia per nesąmonė, kas čia yra priimama. Kas čia priima, ką priima, o paskui vėl (...), kas čia yra ne taip. Per tą laiką, taip sakykime: toks kritinės masės formavimas įvyko. Būtent, nors ir buvo atšaukta, buvo pralošta, bet labai daug žmonės apie tai sužinojo. Netgi tuomet labai suprato, kas yra socialiniai tinklai. Tuo metu buvo žiniasklaida visiškai užraukta ir buvo tiesiogiai, korupciškai sutarta, tarp žiniasklaidos ir alkoholio verslo buvo sutarta, kad jūs tylite, o mes padarome, reklamikes.... Ir niekur tu nieko negali įkišti. O tada aš prašydavausi bent vienam kokiam leidinyje, kurie neturi užsakymų, priimti straipsnius. O tada atsivėrė socialiniai tinklai. Tuomet būtent galėjai pajusti, ką reiškia jie. Tai kartais šalia žiniasklaidos (...), jie gali pakviesti ir išnešti žinutę (Interviu su INF2).

Šis išsamus informanto pasakojimas atskleidžia kelis dalykus. Pirma, VSK vienijimasis vyko aiškinantis teisėkūros aktualijas, analizuojant oponentų veikimą (minėta, kad nagrinėti verslo asociacijų, įmonių ir politikų interesai ir t. t.). Antra, informantas pabrėžė informacijos ribojimo problemą, su kuria susidūrė asmeniškai skleidamas VSK žinutes spaudoje (jis pats koordinavo darbą, susijusį su straipsnių, informacinių pranešimų skleidimu žiniasklaidai). Trečia, jis pats rūpi-

nosi komunikavimu socialiniuose tinkluose ir bandė atrasti palankiai nusiteikusius leidinius ar žurnalistus.

Kitas informantas patikslino, kad už įvykių fiksavimą, informavimą buvo atsakingi konkretūs asmenys (ar net organizacijos):

Tai buvo tada, vat (...), sveikuolių ta grupė buvo. Jie irgi aktyviai dalyvavo. Tai jie vaikščiojo visur ir filmavo, ir iš karto dėjo į „Youtubą“. Tai, kas buvo nauja. Jie filmuodavo ir paskui dėdavo į „Youtubą“ susitikimus su tais Seimo nariais ir kas (...). Tai tokių visokių spaudimo akcijų tokių būdavo. Žinoma, ir tas, kad filmuojama buvo, ir paskui dedama (Interviu su INF12).

Be to, informantas minėjo, kad žinučių kūrimas tuo metu sietas ir su kitais veikimo būdais: masiniu elektroninių laiškų (pačius dokumentus parengdavo kitos organizacijos NTAKK; jų pagrindas buvo mokslu pagrįsti įrodymai) siuntimu sprendimų priėmėjams, asmeniniu bendravimu su Seimo nariais NVO vardu ir t. t. (Interviu su INF12). Publikacijų ir dokumentų analizė atskleidė, kad 2011 m. pagrindiniai VSK informacijos viešintojai pateikė 11 straipsnių (pagrindiniai autoriai – Aurelijus Veryga, Juozas Dapšauskas, Aurimas Guoga); atstovai sudalyvavo keturiose radijo arba TV laidose (sudaryta remiantis interneto puslapių portalu [www.ntakk.lt/](http://www.ntakk.lt/); <http://koalicija.org/>, nagrinėjant per <https://web.archive.org/> archyvų portalą). Pastebėtina, kad iš pirmo žvilgsnio šie skaičiai aktyvaus dalyvavimo nerodo, bet reikėtų atsižvelgti į tai, kad pagrindiniai Lietuvos medijų centrai aktyvistams nebuvo prieinami. Kita vertus, nagrinėti straipsniai tik pagal pagrindinio portalo nuorodas. Išties dalyvavimo skaičius galėjo būti gerokai didesnis.

VSK dalyviai interviu minėjo, kad kai kurios organizacijos pradėjo taikyti kaltinimo strategiją (ji mokslinėje literatūroje dar vadinama demonizavimu) alkoholio pramonės koalicijos ir juos palaikančių politikų atžvilgiu (Interviu su INF2; INF12; INF25; INF3). Ja siekta paveikti politikus.

Informantai nurodė, kad simbolinės spaudimo priemonės turėjo du poveikio tikslus: 1) politikų spaudimas sudarant jiems nepatogias sprendimų priėmimo sąlygas; 2) sprendimų stebėseną ir jų viešinimą (Interviu su INF2; INF25).

Galima pastebėti, kad politikų spaudimas ir įvykių viešinimas vyko 2011 m. Procesas apėmė ne tik alkoholio nulemtos žalos problemų aktualizavimą, bet ir patiriamą spaudimą iš alkoholio pramonės koalicijos (pavyzdžiui, neetiškas lobistų ir Seimo narių elgesys). NTAKK ir kitos organizacijos viešino Seimo nario Vido Gedvilo ir Aludarių gildijos prezidento Sauliaus Galadausko interesų konfliktą dėl to, kad pastarasis ėjo visuomeninio padėjėjo pareigas ir akivaizdžiai siekė paveikti politikus (Interviu su INF12; INF25; INF3). Ne vienas informantas minėjo spaudimo akcijas, kurios aktyviai vykdytos 2011 m. – simboliniai protestai

Seimo rūmuose ar VSK suorganizuotas mingas prie Seimo rūmų (Interviu su INF1; INF12).

Apskritai visi nagrinėti įvykiai atskleidžia gana aukštą konflikto (bent jau vidutinį pagal advokacijų koalicijų modelį) lygį. Tai nulėmė ne tik specifinė alkoholio politikos subsistema, vertybiniai įsitikinimai ir oponuojanti tinklaveika. Be to, svarbu aptarti ir galimas pasekmes. Šiuo atveju galima kelti hipotezę, kad intensyvūs oponuojančių koalicijų konfliktai galėjo paskatinti NVO ir Verslo pramonės koalicijas mokytis vieną iš kitos (Weible, Heikkilä, 2017).

## Išvados ir įžvalgos

Apibendrinant galima pastebėti, kad NTAKK vadovaujama ir koordinuojama VSK veikla nebuvo trumpalaikė ir triviali. 2006–2007 m. pradėjusi telktis, VSK galutinai struktūravosi alkoholio politikos lauke 2011–2012 m. VSK pasirinko reikšmingas (atsižvelgiant į išteklius, koalicijos narių kompoziciją, tinklaveikos organizaciją) strategijas: 1) moksliniais įrodymais pagrįsta alkoholio politika; 2) VSK stiprinimas, siekiant sukurti platų NVO ir partnerių organizacijų tinklą (plačiosios koalicijos sukūrimas).

VSK sukūrimas ir stiprinimas buvo viena iš pirmųjų NTAKK vadovų veiklos strategijų. Ji plėtota gana nuosekliai, vis susitariant su kitomis organizacijomis, kartu išlaikant lyderystę tinklaveikoje. Kita vertus, alkoholio politikos kaitos momentai (poreikis atsilaikyti prieš liberalizavimą ar pan.) prisidėjo prie jos išlaidų. Taip teoretikai aiškina advokacijų koalicijų „evoliucionavimą“ (Sabatier, Weible, 2019; Weible, Nohrstedt, 2012). Pastebėtina ir tai, kad kitose Vakarų šalyse VSK panašiai plėtė ir stiprino koaliciją (empiriniai tyrimai atskleidžia, kad nedominuojančios politinės jėgos gali pasinaudoti politinės kaitos momentais ir išplėsti ar sustiprinti koalicijas) (Lesch, McCambridge, 2021; Thom ir kt., 2016; Hawkins, Holden, 2014).

Ypač svarbus Lietuvos VSK sutelkimo (angl. *coalition glue*) veiksnys buvo susijęs su nuosekliu pagrindinio lyderio veikimu ir tinkama komunikacija. Kita vertus, NVO plėtrą paskatino ir paskirų stiprių organizacijų prisijungimas, partnerystė su Katalikų Bažnyčia, kai kuriomis valstybės įstaigomis. VSK veikė ir alkoholio politikos kaitos bangos – perėjimas nuo politikos liberalizavimo prie griežtesnės kontrolės. VSK koalicijos veiklai įtakos turėjo oponentų (alkoholio pramonės) strateginiai sprendimai ir jų įgyvendinimas. 2011 m. susiformavo plati alkoholio pramonės koalicija (prisijungė reklamos ir medijos pramonės atstovai, dalis politikų iš skirtingų politinių partijų). Tuo metu alkoholio politikos laukas pasiekė aukštą konflikto tarp VSK ir alkoholio pramonės koalicijos lygį. Ši koalicija siekė liberalizuoti alkoholio reklamą, jai tai pavyko 2011 m. pabaigoje. Nepaisant

pralaimėjimo, VSK sėkmingai įgyvendino savo strateginius tikslus: sustiprino ir sutelkė plačią koaliciją, gindama savo pozicijas sėkmingai taikė mokslinius įrodymus. Ji mokėsi ir viešosios politikos komunikacijos (veiksmingesnio viešosios politikos žinučių siuntimo per socialinius tinklus, platformą „Youtube“, aktyvaus politikų spaudimo siekiant gauti dalies visuomenės paramą. 2011 m. pavienės VSK organizacijos taikė ir politikų demonizavimo taktiką). Galima teigi, kad VSK toliau mokėsi viešosios politikos.

## Literatūra

- AKĮ pakeitimų projekto aiškinamasis raštas. (2011). *Dėl 18, 29 ir 34 straipsnių pakeitimo įstatymo 2 straipsnio pakeitimo ir 4 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projekto*, 2011.05.10, Nr. XIP-3188. Prieiga internete: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.398427?jfwid=sujoli0gt>
- Braun, V., Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3 (2), 77–101.
- Butler, S., Elmeland, K., Nicholls, J., Thom, B. (2017). *Alcohol, power and public health: a comparative study of alcohol policy*, 1–225. Routledge.
- Crow, D. A., Lawlor, A. (2016). Media in the policy process: Using framing and narratives to understand policy influences. *Review of Policy Research*, 33 (5), 472–491.
- Delfi.lt. (2011). *Dėl skubotų draudimų reklamos pajamos atiteks užsienio žiniasklaidai*, kovo 22 d. Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/verslas/medija/del-skubotu-draudimu-reklamos-pajamos-atiteks-uzsienio-ziniasklaidai.d?id=43471587>
- Green, J., Thorogood, N. (2018). *Qualitative methods for health research*. Sage publications.
- Hawkins, B., McCambridge, J. (2019). Public-private partnerships and the politics of alcohol policy in England: the Coalition Government’s Public Health ‘Responsibility Deal’. *BMC public health*, 19 (1), 1–12.
- Hawkins, B., Holden, C. (2014). ‘Water dripping on stone’? Industry lobbying and UK alcohol policy. *Policy & Politics*, 42 (1), 55–70.
- Henry, A. D., Ingold, K., Nohrstedt, D., Weible, C. M. (2021). Advocacy Coalition Framework: Advice on Applications and Methods. *Methods of the Policy Process*, 105–136.
- Herzog, C., Handke, C., Hitters, E. (2019). Analyzing talk and text II: Thematic analysis. *The Palgrave handbook of methods for media policy research*, 385–401. Palgrave Macmillan, Cham.
- Jenkins-Smith, H. C., Nohrstedt, D., Weible, C. M., Sabatier, P. A. (2014). *The advocacy coalition framework: Foundations, evolution, and ongoing research*.
- Jones, M. D., McBeth, M. K., Shanahan, E. A. (2014). Introducing the narrative policy framework. *The science of stories*, 1–25. New York: Palgrave Macmillan.
- Sabatier, P. A., Weible, C. M. (Eds.). (2007). *Theories of the policy process*, 183–224. Westview Press.
- Lesch, M., McCambridge, J. (2020). Coordination, framing and innovation: the political sophistication of public health advocates in Ireland. *Addiction*, 116 (11), 3252–3260.
- McCambridge, J., Mialon, M., Hawkins, B. (2018). Alcohol industry involvement in policymaking: a systematic review. *Addiction*, 113 (9), 1571–1584.
- Kaskutas, L. A. (2004). Division in the ranks: an analysis of alliances and dissension in the alcohol industry and advocacy communities. *Contemporary Drug Problems*, 31 (4), 655–672.
- Kačerauskas, J. (2013). *Blaivybė Lietuvoje: istorija ir dabartis*. Diemedžio leidykla.
- Klumbienė, J., Kalasauskas, D., Petkeviciene, J., Veryga, A., Sakyte, E. (2012). Trends and social differences in alcohol consumption during the postcommunist transition in Lithuania. *The Scientific World Journal*, 1–8.
- Katikireddi, S. V., Bond, L., Hilton, S. (2014). Changing policy framing as a deliberate strategy for public health advocacy: a qualitative policy case study of minimum unit pricing of alcohol. *The Milbank Quarterly*, 92 (2), 250–283.
- Lesch, M., McCambridge, J. (2020). Coordination, framing and innovation: the political sophistication of public health advocates in Ireland. *Addiction*, 116 (11), 3252–3260.



- Lesch, M., McCambridge, J. (2021). Waiting for the wave: political leadership, policy windows, and alcohol policy change in Ireland. *Social Science & Medicine*, 282, 114116.
- LR Seimo Ekonomikos komitetas. (2011b). *Posėdžio protokolai*, 2011.09.28. Prieiga internete: <http://www3.lrs.lt/docs2/XIIDMUVZ.PDF>.
- LR Seimo Informacinės plėtros komitetas. (2011a). *Posėdžio protokolai*, 2011.06.15, Nr. 280-P-20. Prieiga internete: <https://www3.lrs.lt/owa-bin/owarepl/inter/owa/U0188884.doc>
- McCambridge, J., Mialon, M., Hawkins, B. (2018). Alcohol industry involvement in policymaking: a systematic review. *Addiction*, 113 (9), 1571–1584.
- Miščikienė, L., Goštautaitė Midttun, N., Galkus, L., Belian, G., Petkevičienė, J., Vaitkevičiūtė, J., Štelemėkas, M. (2020). Review of the Lithuanian alcohol control legislation in 1990–2020. *International journal of environmental research and public health*, 17 (10), 3454.
- NORDAN. (2011). *Resolution 2011, Annual Assembly in Vilnius 22.10.2011*. Prieiga internete: [https://nordan.org/wp-content/uploads/2017/11/Resolution\\_2011.pdf](https://nordan.org/wp-content/uploads/2017/11/Resolution_2011.pdf)
- Nacionalinės sveikatos tarybos. (2011). *Raštas dėl alkoholio ir tabako kontrolės politikos formavimo*, 2011.05.14.
- NTAKK. (2008). *Trumpa istorija, veikla, NTAKK tikslai*. Prieiga internete: [http://koalicija.org/tikslinta\\_per https://archive.org/web/](http://koalicija.org/tikslinta_per_https://archive.org/web/)
- NTAKK. (2011). *Laiškas LR Seimo Pirmininkei, LR Seimo nariams*, 2011.05.16.
- NTAKK. (2012). *NTAKK narysė, NTAKK partneriai veikla, NTAKK tikslai*. Prieiga internete: [http://koalicija.org/tikslinta\\_per https://archive.org/web/](http://koalicija.org/tikslinta_per_https://archive.org/web/).
- NTAKK. (2021). *Nacionalinės tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos 2020 metų veiklos ataskaita*, patvirtinta 2021.04.29, 1–7.
- Paukštė, E., Liutkutė, V., Štelemėkas, M., Goštautaitė Midttun, N., Veryga, A. (2014). Overturn of the proposed alcohol advertising ban in Lithuania. *Addiction*, 109 (5), 711–719.
- Pro Vita pranešimas. (2011). Pusšimtis visuomeninių organizacijų neleidžia alkoholio pramonei valdyti valstybės. *Pro Vita*, „XXI amžiaus“ priedas apie gyvybės apsaugą, 10 (131), 2011 m. spalio 14 d.
- Pukinaitė, V. (2014). „Sveikatos visose politikose“ sėkmingo įgyvendinimo prielaidos: tabako kontrolės politikos Lietuvoje atvejis. *Sveikatos politika ir valdymas*, 1, 20–38.
- Ritter, A., Hughes, C. E., Lancaster, K., Hoppe, R. (2018). Using the Advocacy Coalition Framework and Multiple Streams policy theories to examine the role of evidence, research and other types of knowledge in drug policy. *Addiction*, 113 (8), 1539–1547.
- Sabatier, P., Hunter, S., McLaughlin, S. (1987). The devil shift: Perceptions and misperceptions of opponents. *Western Political Quarterly*, 40 (3), 449–476.
- Sabatier, P. A., Weible, C. M. (2007). The Advocacy Coalition Framework: Innovations and Clarifications. *Theories of the Policy Process*, 189–222. Boulder, CO: Westview.
- Sabatier, P. A., Weible, C. M. (2019). The advocacy coalition framework: Innovations and clarifications. *Theories of the policy process*, 189–220. Routledge.
- SAM. (2010). *Naujienos, NORDAN ragina šalis uždrausti visą alkoholio reklamą*, 2010.10.19. Prieiga internete: <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/nordan-ragina-salis-uzdrausti-visa-alkoholio-reklama>.
- Shanahan, E. A., Jones, M. D., McBeth, M. K., Radaelli, C. M. (2018). The narrative policy framework. *Theories of the policy process*, 173–213. Routledge.
- Severi, K. (2020). *Policy actors' perceptions of conflicts of interest and alcohol industry engagement in UK policy processes*. Doctoral dissertation, London School of Hygiene & Tropical Medicine, 1–135.
- Tamutienė, I. (2021). Alkoholio žalos suvokimo įtaka blaivybės judėjimams palaikyti XIX a. ir XX a. pradžioje. *Viešoji politika ir administravimas*, 20 (3), 411–421.
- Thom, B., Herring, R., Thickett, A., Duke, K. (2016). The Alcohol Health Alliance: the emergence of an advocacy coalition to stimulate policy change. *British Politics*, 11 (3), 301–323.
- Veryga, A. (2009) *Nevyriausybinių organizacijų galimybės formuojant Lietuvos alkoholio prevencijos politiką*. Mokymų ir konferencijos medžiaga, Lietuvos blaivybės fondas, Paprojektis „Blaivi karta“. Prieiga internete: [http://www.blaivus.org/UserFiles/blaivi\\_karta/20.1.%20Blaivi%20karta/03611aubk.pdf](http://www.blaivus.org/UserFiles/blaivi_karta/20.1.%20Blaivi%20karta/03611aubk.pdf)
- Veryga, A. (2011). *Tai, ko neišgirdo LR Prezidentė*. LR Prezidentei Daliai Grybauskaitėi, Nevyriausybinių organizacijų kreipimasis, 2011.12.13. Prieiga internete: <http://blaivus.blogspot.com/2011/>
- Weible, C. M., Nohrstedt, D. (2012). Coalitions, learning and policy change. *Routledge handbook of public policy*, 125–137.
- Weible, C. M., Heikkilä, T. (2017). Policy conflict framework. *Policy Sciences*, 50 (1), 23–40.

Weible, C. M., Workman, S. (2022) The Evaluation and Advancement of Policy Process Research. *Methods of the Policy Process*, 263–279. Routledge.

Zohlnhöfer, R., Herweg, N., Zahariadis, N. (2022) How to Conduct a Multiple Streams Study. *Methods of the Policy Process*, 23–50. Routledge.

## **THE PUBLIC HEALTH COALITION IN THE FORMATION OF ALCOHOL POLICY (2007–2011)**

**Remigijus Civinskas, Darius Giedraitis**

### Summary

The article analyses changes in the activities of the Lithuanian Public Health Coalition in the political arena from 2007 to 2011. The process of Lithuania's alcohol policy is almost unexplored in terms of the involvement, contributions and impact of the Public Health Coalition (PHC).

Concepts of the model of advocacy coalitions were used in order to conceptualise the study, and based on them, the following qualitative problems were raised: 1) to investigate the ways in which some NGOs and favourably disposed politicians joined the coalition (conditionally called the Public Health Coalition) and acted in the political process under the belief in the harmful social consequences of alcohol; 2) to study the effect of resonance calamities (violent crimes against children and adults committed by drunk people) on the change in the alcohol policy process.

This study is focused on the initial stages in the Lithuanian alcohol policy process and the roles of its actors (mainly the PHC, but also politicians, the alcohol industry, and other business interests and executive authorities involved). Due to the harmful effects caused by alcohol drinkers, the greatest attention is focused on NGO involvement in the PHC. The process on Lithuanian alcohol policy is examined thematically. Qualitative research, combined with document analysis, was applied as a basis for the methodology.

Semi-structured interviews were carried out in order to help the analysis of attitudes, convictions and actions of alcohol policy actors. In selecting interviewees, most importance was given to the criteria of involvement in Lithuanian alcohol policy, and the corresponding roles assumed. The qualitative research included 36 informants. The research was carried out from March to December 2021. Alongside the interviews, other sources disclosing the performance of the PHC, such as common agreements and statements, documents of public policy analysis and monitoring, communication media, etc, were employed. Document analysis was used to complement interview data relating to the expression of PHC alcohol policy beliefs.

The research data revealed that the formation of a professionally functioning PHC was initiated thanks to the joint efforts of organisations supporting the temperance movement (NGOs in the political arena). In the later stages, some state institutions and some of their members (usually on the basis of collaboration in the advocacy process), institutions of the Catholic Church and individual activists became involved. No less important was the PHC partnership with separate political forces: political parties, separate groups of members of parliament, etc. The process of creating a broad coalition was long-lasting, quite dynamic, and depended on the context of alcohol policy.

The main actor in creating a collective advocacy operation (the roles of strategy development, leadership, coordination, attracting support, and roles in making tactical solutions) were the National Tobacco and Alcohol Control Coalition and its leaders. They initiated the creation, maintenance, and, if necessary (due to the changing circumstances in alcohol policy), the expansion of the coalition. In the period 2008 to 2011, the coalition made use of four key tactics, responding to the aforementioned strategies: 1) working directly with decision makers (various political institutions) in order to persuade them to change their position, and, in the long-run, expecting their support; 2) active networking in order to take advantage of favourably disposed officials (public policy mediators) and their involvement in networking; 3) symbolic politics by exploiting publicity-friendly communication (effective messages, promotions and symbols), thus also aiming indirectly at influential decision makers; 4) making use of international organisations and their support as a basis for strengthening their communication and overall position.

The implementation of PHC strategies is explained by the advocacy campaign of 2011. It was directed against the liberalisation of alcohol advertising. All the events analysed in the study showed quite a high level of conflict (or at least moderate as far as the advocacy model is concerned). This was determined not only by the specific subsystem of alcohol policy, but also by moral values and oppositional networking.

Having summarised the results of the study, it was observed that the activities of the National Tobacco and Alcohol Coalition, being guided and coordinated by the PHC, were neither short-term nor trivial. Starting with the gathering in 2006 and 2007, the PHC was finally structured in the field of alcohol policy in 2011 and 2012. The PHC had applied the following relevant strategies (in terms of the availability of resources, the composition of coalition members, and the organisation of networking): 1) alcohol policy based on scientific evidence; 2) PHC strengthening with the aim of creating a wide network of NGOs and partner organisations (thus building a broad coalition).

The PHC activity processes were also affected by waves of change in alcohol policy: the transition from policy liberalisation to stricter control. The activities of the PHC were influenced by the strategic decisions and their implementation on behalf of its opponents (the alcohol industry). In 2011, a broad coalition of the alcohol industry was formed (representatives from the advertising and media industries, and some politicians from different political parties stepped in). At that time, the conflict between the PHC and the alcohol industry coalition reached its peak. The latter sought to liberalise alcohol advertising, and succeeded in doing so at the end of 2011. Despite the defeat, the PHC managed to implement its strategic goals, by strengthening and mobilising a broad coalition, and the successful employment of scientific evidence in defence of its position. The PHC went on learning lessons in the field of communications (sending effective public policy messages via social networks and the YouTube platform, keeping politicians under constant pressure, and getting support from a part of society; in 2011, separate organisations under the PHC even employed the tactic of demonising politicians).

**Remigijus Civinskas** – docentas, daktaras (humanitariniai mokslai – istorija), Vytauto Didžiojo universiteto Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Viešojo administravimo katedra.

El. paštas: [remigijus.civinskas@vdu.lt](mailto:remigijus.civinskas@vdu.lt)